

Голові спеціалізованої вченої ради
Волинського національного університету
імені Лесі Українки
доктору філологічних наук, професору
Крисановій Тетяні Анатоліївни

Рецензія

Жулінської Майї Олександрівни,

доктора філософії, доцента,
доцента кафедри іноземних мов факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету,
на дисертацію **Семенової Марії Андріївни**

**«Лінгвокогнітивний словотвір у галузі штучного інтелекту на
матеріалі англомовних інтерфейсів інтелектуальних систем»,**
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
035 Філологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки.

Актуальність дисертаційного дослідження. Рецензована дисертація, присвячена системному аналізу лінгвокогнітивних механізмів словотвору, задіяних при формуванні лексичних інновацій у графічних інтерфейсах сучасних інтелектуальних систем, виявленню продуктивних словотворчих моделей, укладанню переліку комунікативно-прагматичних функцій неологізмів логосфери комп'ютерного дискурсу, є, безсумнівно, актуальною. Дисертантка знайшла власну нішу у розгляді зазначеної проблематики крізь призму лінгвокогнітивних і семантико-прагматичних особливостей словотворення у комп'ютерному дискурсі обраних інтелектуальних систем. Особливої актуальності обраній проблематиці додає встановлений дисертанткою зв'язок сучасного словотворення у його

типологічній варіативності з лінгвокогнітивними, а саме метафоричними складниками.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їхньої достовірності та новизни. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження М. А. Семенової полягає у здійсненні першої спроби системного підходу до вивчення словотвірних механізмів у графічних інтерфейсах інтелектуальних систем.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів забезпечено 1) достатнім обсягом емпіричного матеріалу – матеріалом дослідження слугує корпус із понад 2000 англомовних неологізмів інтерфейсів інтелектуальних систем, відібраних методом суцільної вибірки із версій програм за період 2015–2023 рр.; спеціалізованих онлайн-словників; комплексних словників та тезаурусів англійської мови; сучасних словників іншомовних слів; авторських блогів і статей; 2) послідовним використанням підходящих якісних та кількісних методів дослідження (метод суцільної вибірки мовних одиниць, аналіз словникових дефініцій, квантитативний аналіз даних, інформаційно-пошуковий метод, дескриптивний метод, метод дискурсивного, фреймового, концептуального і контекстуального аналізу, узагальнення, дедукції та індукції, класифікації, а також структурно-семантичний аналіз) та 3) опертям на розроблену здобувачкою поетапну методику аналізу матеріалу – по-перше, застосування лексико-семантичних та морфологічних аналізаторів задля ретельного дослідження структурних особливостей неологізмів – морфологічних конститuentів, афіксальних елементів, синтаксичних особливостей; по-друге, аналіз семантичних аспектів неологізмів з метою розкриття їхнього значення та концептуальних особливостей; по-третє, розкриття когнітивних аспектів формування нових лексичних одиниць через вивчення їх ментальних структур та психолінгвістичних процесів.

Спираючись на чітке формулювання мети і завдань роботи, положень, що винесено на захист, доцільне застосування методів аналізу достатнього обсягу фактичного матеріалу, можна відзначити, що наукове завдання, поставлене в рецензованій дисертаційній роботі, а саме, виявити лінгвокогнітивні особливості сучасних словотворчих механізмів на матеріалі англійських інтерфейсів інтелектуальних систем у галузі штучного інтелекту, виконано повністю, а здобувачка, М. А. Семенова, повною мірою оволоділа методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності. За своїм змістом дисертаційна робота здобувачки М. А. Семенової повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 035 Філологія та напрямам досліджень відповідно до галузі знань 03 Гуманітарні науки. Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувачки у теорії морфологічного та когнітивного словотвору. Здобутки дисертації модифікують сучасні уявлення про сферу неології та продуктивні механізми словотвору, використані у графічних інтерфейсах інтелектуальних систем. Інноваційний дослідницький підхід здобувачки зумовив низку вагомих доповнень до розуміння когнітивно-прагматичних механізмів номінації у комп'ютерному дискурсі.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові збіги, можна дійти висновку, що дисертаційна робота є результатом самостійного дослідження здобувачки й не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати й тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення обсягу. Дисертація складається з анотацій, списку публікацій, списку умовних скорочень,

вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку літератури (215 позицій, з них 33 лексикографічних та 2 ілюстративних), дев'яти додатків. Праця містить 29 таблиць, 36 рисунків. Загальний обсяг роботи – 403 сторінки, основний зміст – 208 сторінок.

У вступі обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, розкрито актуальність, визначено мету й завдання, окреслено об'єкт, предмет та матеріал дослідження тощо. Усі структурні елементи вступу характеризуються необхідною змістовною наповненістю.

У першому розділі розкрито теоретико-методологічні засади дослідження; визначено поняття неологізму; охарактеризовано традиційні словотвірні моделі англійської мови; визначено досліджувані когнітивні аспекти словотвору та сформульовано семантичні й прагматичні засади словотворення.

У другому розділі досліджено комп'ютерний інтерфейс як об'єкт лінгвокогнітивного дослідження, диверсифіковано терміни у комунікативній системі інтерфейсу і класифіковано понад 2000 неологізмів за способами словотвору.

Третій розділ присвячено дослідженню комунікативно-прагматичних особливостей англійського словотвору в дискурсі інтелектуальних систем, а саме проблемі смислотворення комп'ютерного буття та виокремленню комунікативно-прагматичних функції неологізмів у графічних інтерфейсах.

У четвертому розділі когнітивний словотвір інтелектуальних систем вивчається крізь призму метафоризації і конверсії як винятково продуктивних засобів для передачі складних концепцій та функціоналу у галузі штучного інтелекту.

У висновках узагальнено результати проведеного дослідження, та окреслено перспективи подальших напрацювань.

Цікавими та змістовними є додатки, які містять таблицю словотворчих префіксів англійської мови, порівняльну таблицю семантичних категорій неологізмів, базу даних інтелектуальних систем та використаних у дослідженні 867 інтерфейсів, класифікацію неологізмів за тематичними групами інтелектуальних систем із аналізом неологізмів кожної тематичної групи, таблиці афіксальних, компаундингових, блендингових, конверсійних, редуплікаційних, апофонічних, суплетивних, клітикізованих, ономатопеїчних, зворотних механізмів морфологічного словотвору, таблиці механізмів кліппінгу, абревіації, коїнажу синтаксичного словотвору, таблиці механізмів розширення, звуження, покращення, погіршення, метафоричного перенесення та запозичення значення семантичного словотвору, таблицю комбінованих словотворчих механізмів, комплексну наглядну порівняльну таблицю словотворчих моделей англійської мови, і цим самим підтверджують достовірність описаних у роботі гіпотез.

Дисертаційну роботу оформлено відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи. Наукові результати дисертації висвітлені у восьми публікаціях (із них 7 одноосібних та одна у співавторстві), із яких три статті опубліковано у фахових наукових виданнях України категорії «Б», дві – в іноземних виданнях, включених до науково-метричних баз даних (одна стаття, що входить до науково-метричної бази даних WoS; одна – IndexCopernicus), і трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Таким чином, наукові результати описані в дисертаційній роботі повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувачки.

Питання та зауваження до дисертації. Оцінюючи дисертаційну роботу М. А. Семенової позитивно, хочу зауважити на деяких аспектах та пропозиціях:

1. У висновках до розділу 1 (пункт 8) вказано, що «продуктивним новим механізмом є змішаний словотвір, що передбачає поєднання двох та більше механізмів словотвору в одній лексичній інновації» (стор. 81). На наш погляд, доцільно було б більш розширено представити даний механізм новітнього словотвору та надати приклади (підрозділ 1.4, стор. 65).
2. У другому розділі (підрозділ 2.3, п. 2.3.1.) незрозуміло, чому авторка відносить префікс *cyber-* «до слів, що означають заперечення» (стор. 99).
3. Визначаючи поняття «інтерфейсу» та його різновидів, варто надати посилання на літературні джерела (розділ 2, підрозділ 2.1, стор. 82-83).
4. Розглядаючи тлумачення концепту відповідно різних підходів у лінгвістиці, авторці бажано вказати прізвища науковців, які займалися даною проблематикою (розділ 2, підрозділ 2.1, стор. 88-89).
5. Відзначено невелику кількість технічних помилок комп'ютерного набору тексту: некоректне використання тире (стор. 20, 21, 26, 27-29, 31, 35, 39, 40, 43, 44, 48, 52-59, 61-63, 65, 70, 74, 77-79, 81, 82, 96, 109-112, 114-117, 120-123, 125-134, 150, 151, 154, 231, 232); апострофа (стор. 21, 32, 33, 36, 37, 41, 43, 145); пробілів (стор. 54, 81, 88, 121, 125-127, 132-133, 226, 227), великої та малої літери (стор. 113). Також ці технічні помилки мають місце і в списку літературних джерел.

Висновок. Зазначені зауваження та побажання не впливають на загальне позитивне ставлення до роботи, не зменшують її наукової новизни та практичної значимості.

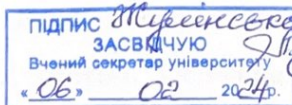
Вважаю, що дисертація М. А. Семенової «Лінгвокогнітивний словотвір у галузі штучного інтелекту на матеріалі англomовних інтерфейсів інтелектуальних систем» є самостійною та завершеною науковою працею, яка містить низку нових, актуальних та достовірних результатів, що свідчать про її важливе значення для філології. Дисертація повністю відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022, а її авторка Семенова Марія Андріївна заслуговує присудження їй ступеня доктора філології за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Рецензент:

доктор філології, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Майя Олександрівна ЖУЛІНСЬКА

М.П.

М.П. Семенова М.А.
Семенова М.А.